

Naslov originala:
Educazione siberiana,
Giulio Einaudi editore s.p.a., Torino, 2009.

Knjiga 5

Edicija OKO

Donosi knjige koje rasvetljavaju čovekovu dušu, sudbinu i istoriju.

Nikolaj Lilin

SIBIRSKO VASPITANJE

S italijanskog preveli
Mirela Radosavljević i Aleksandar Levi

Magelan Press
Beograd, 2014.

„Neki uživaju u životu,
neki ga podnose, a mi se hvatamo ukoštac s njim.“

STARA IZREKA SIBIRSKIH URKI

SADRŽAJ

Znam da ne bi trebalo	9
Osmoroga šapka i nož skakavac.....	13
Kada koža priča	77
Boris mašinovođa.....	99
Moj rođendan.....	105
Zatvor za maloletnike.....	219
Ksjuša	245
Slobodni pad.....	333

Znam da ne bi trebalo, ali sam u iskušenju da počnem od kraja.

Na primer, od onog dana kada smo jurili iz jedne u drugu sobu neke porušene zgrade pucajući u neprijatelja iz tako neposredne blizine da gotovo da smo mogli da ga dotaknemo.

Bili smo na izmaku snaga. Padobranci su dejstvovali na smenu, a mi saboteri već tri dana nismo spavali. Nadirali smo poput vodenog talasa, kako ne bismo dali priliku neprijatelju da predahne, da sprovede manevre, da organizuje svoje snage protiv nas. Borili smo se neprestano, neprestano.

Toga dana obreo sam se na poslednjem spratu zgrade, zajedno sa Cipelom, u nameri da uklonimo jedini preostali protivnički teški mitraljez. Bacili smo dve ručne bombe.

U prašini koja se dizala s krova nije se video prst pred okom i našli smo se licem u lice sa četvoricom neprijatelja koji su, kao i mi, poput slepih mačića tumarali kroz sivi oblak prljavštine što je zaudarao na ruševine i spaljeni eksploziv.

Iz takve blizine, tamo u Čečeniji, nisam pre toga nikada pucao u nekoga.

Za to vreme, na prvom spratu, naš kapetan zarobio je jednog neprijateljskog vojnika i pokosio njih osmoricu, sve to sâm, bez ičije pomoći.

Kada smo Cipela i ja izašli napolje, bio sam potpuno ošamućen. Kapetan Nosov upravo je naređivao Muvi da drži na oku arapskog zarobljenika, dok on, Varjača i Zenit odu da provere podrum.

Seo sam na stepenište, pored Muve, naspram prestrašenog zarobljenika koji je neprestano pokušavao da nam nešto saopšti. Muva ga nije slušao, bio je pospan i umoran, kao i svi mi. Čim mu je kapetan okrenuo leđa, Muva je izvukao pištolj iz jakne, austrijski glok, jedan od njegovih trofeja i, s krajnje drskim izrazom na licu, pucao zatvoreniku u glavu i grudi.

Kapetan se osvrnuo ne prozborivši ni reč i sažaljivo ga pogledao. Muva je seo kraj mrtvaca i sklopio oči od umora koji ga je savladao.

Osmotrivši nas sve kao da nas odista prvi put vidi, Kapetan je rekao:

– Ovo je previše, momci. Svi u vozila, na odmor, iza borbene linije.

Jedan za drugim, poput zombija, pošli smo prema vozilima. Glava mi je bila toliko teška da sam bio uveren kako bi eksplodirala da sam zastao.

Povukli smo se iza borbene linije, u zonu koju je kontrolisala i branila naša pešadija. Zaspali smo istog trena, ja čak nisam stigao ni da skinem jaknu i oprtač sa torbama a već sam utonuo u mrak, kao mrtvac.

Nedugo zatim Muva me je probudio, kuckajući me kundakom kalašnjikova po jakni, u visini grudi.

Polako i bezvoljno otvorio sam oči i pogledao oko sebe, nisam bio u stanju da se setim gde se nalazim. Nije mi polazilo za rukom da se pribere.

Na Muvinom licu ogledao se umor, žvakao je komad hleba. Napolju je bilo mračno, nisam mogao da dokučim koliko je časova. Pogledao sam na svoj sat, ali nisam video brojke, sve je bilo zamagljeno.

– Šta se dešava? Koliko smo spavali? – zapitao sam Muvu iscrpljenim glasom.

– Kur moj smo spavali, brate... A čini mi se da ćemo morati da budemo budni još poprilično dugo vremena.

Zario sam glavu u šake trudeći se da prikupim snagu i počnem da mislim. Bio sam neispavan, osećao sam kako me pritiska strašan umor. Uniforma mi je bila prljava i vlažna, jakna je zaudarala na znoj i mokro blato, bio sam kao dronjak.

Muva je otišao da probudi i ostale.

– Hajde, momci, krećemo odmah... Potrebni smo.

Svi su bili očajni, nisu hteli da ustanu. Ali polako, uz jadikovke i psovke, ponovo su bili na nogama.

Kapetan Nosov je obilazio okolo sa slušalicom na uhu, u pratnji pešadinca koji ga je sledio poput psa, s poljskim radiom u rancu. Kapetan je besneo, neprestano je ponavljao nekome tamo, preko radija, kako nam je ovo prvi predah posle tri dana, kako smo smoždeni od umora. Uzalud, jer je u jednom trenutku Nosov izgovorio, tonom koji je podsećao na ritam stepovanja:

– Da, družo pukovniče! Potvrđujem, naređenje primljeno!

Dakle, opet nas šalju u prve borbene redove.

Nisam hteo ni da mislim na to.

Otišao sam do metalne kofe pune vode. Zaronio sam ruke u nju: voda je bila osvežavajuće hladna, podišla me je blaga jeza. Tada sam zagnjurio i glavu u kofu, pod vodu, i ostao sam tako neko vreme, zadržavajući dah.

Otvorio sam oči u vodi i video mrkli mrak. Uplašio sam se, smesta sam podigao glavu odatle i duboko udahnuo vazduh.

Mrak koji sam video u kofi ostavio je na mene jeziv utisak, učinilo mi se da bi smrt mogla da izgleda baš tako – mračno i bez vazduha.

Stajao sam nad kofom, posmatrao kako na površini vode poigravaju odrazi mog lika i mog života do tog trenutka.

Osmoroga šapka i nož skakavac

U Pridnjestrovlju februar je najhladniji mesec u godini. Duva jak vetar i vazduh postaje leden, ujeda i pecka po licu; svi koji izlaze napolje umotavaju se poput mumija, deca su nalik na lutke, upakovane u bezbrojne slojeve odeće, sa šalom preko očiju.

Obično veje sneg, dani su kratki i smrkava se veoma rano.

To je mesec u kojem sam se rodio. Bio sam tako slabašan da bi me u antičkoj Sparti izvesno bacili u jamu zbog mog fizičkog stanja. Umesto toga, stavili su me u inkubator.

Rođen sam u osmom mesecu, iz majčine utrobe krenuo sam naopako, nogama nadole, i imao sam mnoštvo drugih nedostataka. Jedna ljubazna bolničarka rekla je mojoj majci da treba da se pomiri s mišlju da neću još dugo živeti. Moja majka je plakala, izmuzajući pomoću neke sprave svoje mleko za mene, da bi mi ga dali u inkubatoru. Za nju to sigurno nije bio trenutak radosti.

Eto, već od samog rođenja, možda po navici, neprestano sam svojim roditeljima (tačnije svojoj mami, pošto moj otac zapravo nije hajao ni za šta, bavio se svojim kriminalnim poslovima, pljačkao banke i provodio mnogo vremena na robiji) donosio sijaset briga i oduzimao nadu da će živeti srećno. Ne sećam se ni kakve sam sve nepodopštine izveo kao mali. Ali to je prirodno, odrastao sam u zloglasnoj četvrti, na istom onom mestu gde su se tridesetih godina prošlog veka smestili kriminalci koje su prognali iz Sibira. Moj život odvijao se tamo, u Benderu, među prestupnicima, a naša razbojnička četvrt bila je kao jedna velika porodica.

U detinjstvu me nisu interesovale igračke. Kad mi je bilo pet-šest godina zabavljao sam se jureći po kući kako bih ugrabio trenutak kad bi se moj deda i stric zanimali rasklapanjem i čišćenjem oružja. Čistili su ga često, s pažnjom i ljubavlju, jer ga je bilo zaista mnogo. Moj stric je govorio da je oružje kao žene, ako ga ne miluješ dovoljno, postane previše kruto i izneveri te.

Oružje u našoj kući, kao i u svim sibirskim kućama, držalo se na tačno određenim mestima. Pištolji, koji su se nazivali „ličnima“, zato što se svakodnevno koriste, odlagali su se u „crveni ugao“, gde su stajale okačene porodične ikone, fotografije pokojnih rođaka i svih onih koji su u zatvoru na odsluženju kazne. Ispod ikona i fotografija nalazio se nekakav stalak prekriven komadom crvene tkanine, a na njemu je obično stajalo desetak sibirskih raspeća. Kad kriminalac uđe u kuću, najpre odlazi u crveni ugao, vadi pištolj i ostavlja ga na stalku, potom se prekrsti i stavi raspeće preko pištolja. To je drevni običaj kojim se postiže da se u sibirskim kućama oružje ne upotrebljava: kad bi se to desilo, u takvoj kući više ne bi moglo da se živi. Raspeće je neka vrsta pečata koji se uklanja samo kada kriminalac izlazi iz kuće.

Lični pištolji, zvani „ljubavnica“, „tetka“, „deblo“, „žila“, uglavnom nemaju neko dublje i bitnije značenje, smatraju se prosto za oružje i to je sve. Ne predstavljaju kultne predmete, kakav može da bude „boca“, tradicionalni nož. Pištolj je, sve u svemu, alatka za obavljanje zanata.

Pored ličnih pištolja u kući se drže i druge vrste oružja. Oružje sibirskih kriminalaca deli se na dve velike kategorije: „čestito“ i „grešno“ oružje. Čestito je ono oružje koje se koristi isključivo za lov u šumi. Prema sibirskom moralnom kodu, lov je proces pročišćenja koji pomaže čoveku da se uzdigne do onog nivoa na kojem je bio kad nas je Bog stvorio. Sibirci nikada ne love radi užitka, već jedino kako bi utolili glad, i samo kada odlaze duboko u šumu, u svojoj otadžbini, u tajgi. Nikada na mestima gde se hrana može pribaviti bez ubijanja divljih životinja. Sibirci obično provedu po nedelju dana u šumi, a ubiju samo jednu divlju svinju, preostalo vreme hodaju. Lov nije prilika za ostvarenje bilo kakvih interesa, služi samo za preživljavanje. Ta pouka utiče na celokupni kodeks sibirskih kriminalaca, obrazujući moralni temelj koji predviđa skromnost i jednostavnost u delovanju svakog pojedinog pripadnika, kao i uvažavanje slobode svakog živog bića.

Čestito oružje koje se upotrebljava za lov drži se u posebnoj delu kuće, zvanom „oltar“, gde se nalaze opasači, šarani crtežima, koji pripadaju vlasnicima kuće i njihovim precima. O opasačima uvek vise noževi za lov i torbe sa različitim amajlijama, predmetima iz paganske sibirске magije.

Grešno oružje, međutim, koristi se u kriminalne svrhe. Takvo oružje obično se drži u podrumu i u brojnim skrovištima raštrkanim po dvorištu. Na svakom primerku oružja negde je urezan znak krsta ili lik sveca zaštitnika, i osveštan je u nekoj sibirskoj crkvi.

Jurišne puške kalašnjikov najomiljenije su među Sibircima. U žargonu prestupnika postoji naziv za svaki model, niko ne koristi skraćenice, ili oznake za model, kalibar ili vrstu municije. Na primer, stara AK 47, kalibar 7,62, zove se „testera“, a municija za nju „glavice“. Noviji model AKS, kalibar 5,45, sa kundakom na sklapanje, zove se „teleskop“, a municija za nju je „iverje“. Meci mogu da budu različiti: oni s crnim vrhom i nestabilnim centrom zovu se „čvarci“, a oni s belim vrhom, koji probijaju i blindirana vozila, „ekseri“, dok su oni eksplozivni, s crveno-belom glavom, „iskre“.

Isto važi i za druge vrste oružja: snajperske puške zovu se „štap za pecanje“ ili „srp“. Ako na cevi imaju ugrađen prigušivač, to su „bičevi“. Prigušivači se zovu „cokula“, „terminal“ ili „šumski pevac“.

Po tradiciji, čestito i grešno oružje ne smeju da se nalaze u istoj sobi, jer u protivnom će čestito biti zauvek zagađeno, i više neće moći da se koristi, pošto bi donelo nesreću celoj porodici, te će biti neophodno da se primeni poseban obred za njegovo uništenje. Zakopaće ga u zemlju umotanog u čaršav na kojem je obavljen neki porođaj. Prema sibirskom verovanju, sve što je vezano za porođaj u sebi nosi pozitivnu energiju, jer svako dete se rađa nevino, neokaljano grehom. Stoga je snaga čistote poput žiga koji štiti od nesreće. Na mestu gde je zakopano zagađeno oružje obično se posadi neko drvo, tako da ako „urok“ proradi, uništiće drvo i neće se širiti ni na šta drugo.

U kući moje porodice oružja je bilo na sve strane, moj deda je imao sobu punu čestitog oružja: puške različitih kalibara i marki, mnoštvo noževa i razne municije. U tu sobu smeo sam da uđem samo u pratnji odraslih, a kada bi se to dogodilo, trudio sam se da ostanem što duže. Držao bih oružje u rukama, proučavao svaku pojedinost, postavljao bezbroj pitanja, sve dok me ne bi zaustavili rečima:

– E, dosta je bilo tih pitanja! Sačekaj malo, porašćeš i onda ćeš moći sve da ih isprobaš i sam...

Razume se, jedva sam čekao da porastem.

Sav očaran posmatrao sam svog dedu i strica kako rukuju oružjem, a kad bih ga dotakao, činilo mi se da je živo biće.

Deda bi me često pozvao i pokazao mi da sednem preko puta, potom bi stavio na sto stari tokarev, lep i masivan pištolj, koji mi se činio privlačnijim od sveg drugog oružja na svetu.

– Dakle, jel' vidiš ti ovo? – govorio bi mi. – To nije običan pištolj, već čaroban. Ako je neki kljun u blizini, on će sam pucati u njega, ne moraš da pritisneš obarač...

Zbilja sam verovao u moći tog pištolja i jednom, kada su policajci došli u našu kuću da obave raciju, napravio sam rusvaj.

Toga dana moj otac se vratio kući posle dugog boravka u centralnoj Rusiji, gde je opljačkao čitav niz vozila za prevoz novca. Posle večere na kojoj se okupila cela porodica i nekolicina bliskih prijatelja, muškarci su sedeli za stolom, razgovarajući i raspravljajući o različitim kriminalnim poslovima i pitanjima, dok su žene bile u kuhinji i prale sudove pevajući sibirske pesme i smejući se u horu, prisećajući se nekih dogodovština iz prošlosti. Sedeo sam pored dede, na klupi, sa šoljom toplog čaja u ruci i slušao šta odrasli govore. Za razliku od drugih zajednica, Sibirci poštuju decu i pred njima raspravljaju o svemu, ništa ne obavijaju velom tajne ili zabrane.

U jednom trenutku začuo sam krike žena, a odmah potom i žamor nervoznih glasova: za svega nekoliko sekundi kuća se ispunila naoružanim ljudima, lica su im bila zaklonjena maskama, a

kalašnjikove su uperili u nas. Jedan od njih prišao je mom dedi, prislonio mu pušku na lice i stao da viče kao ludak, glas mu je očito podrhtavao:

– U šta gledaš, matori zlikovče? Rekao sam ti da gledaš u pod!

Nimalo se nisam uplašio, niko od tih ljudi nije mi ulivao strah; budući da sam bio okružen celom svojom porodicom, osećao sam se jačim od svakog drugog živog bića. Međutim, ophođenje tog čoveka prema mom dedi izazvalo je moj gnev. Sto za kojim smo sedeli bio je opkoljen policajcima s oružjem uperenim u nas. Posle kratke pauze moj deda, ne gledajući policajca u lice, ali visoko uzdignute glave, pozvao je svoju babu:

– Svetlana! Svetlana! Dođi ovamo, dušo, imam nekoliko reči da ih preneseš ovom đubretu!

Prema pravilima ponašanja kriminalaca, Sibirci ne smeju da razgovaraju s policajcima. Zabranjeno je da im se obraćaju, da odgovaraju na njihova pitanja i da budu u bilo kakvim odnosima s njima. Kriminalac mora da se ponaša kao da policajci ne postoje, i da se koristi posredovanjem neke žene iz porodice, ili bliske porodici, samo ako je sibirskog porekla. Kriminalac, u svom žargonu, saopšti ženi ono što hoće da kaže policajcu, a ona ponovi njegove reči na ruskom, iako policajac sve to i sam čuje pošto se nalazi pred njima. Potom, kada policajac odgovori, žena se okrene i sve prevede na kriminalčev jezik. Kriminalac ne sme da gleda policajca u lice, a ako ga u tom razgovoru spominje, mora da ga naziva pogrdnim izrazima, kao što su „đubre“, „ker“, „jajara“, „zlotvor“, „kopile“, „nedonošče“ itd.

Te večeri najstarija osoba u prostoriji bio je moj deda, stoga je prema pravilima ponašanja kriminalaca on imao isključivo pravo da govori, ostali su morali da ćute, a ako su hteli nešto da kažu, trebalo je da zatraže dozvolu od njega. Moj deda je bio čuven po svom daru za razrešavanje opasnih situacija.

Iz kuhinje je u međuvremenu stigla moja baba, sa šarenom krpom za brisanje u ruci. Iza nje je moja majka, veoma uznemirena,

netremice gledala u mog oca, s tužnim izrazom na licu, kao da je na samrti.

– Draga moja ženo, Bog te blagoslovio, kaže ovom đubretu da u mojoj kući, dok sam ja živ, niko neće uperiti pucu u lice ni meni, ni mojim prijateljima... Pitaj ih šta hoće i, za ime boga, neka spuste te cevke, inače će neko da bude izbušen.

Moja baba je počela da ponavlja policajcu reči moga dede, i premda je on klimao glavom dajući do znanja da je već sve to čuo, ona nije prestala, sledeći tradiciju u potpunosti. Sve to neodoljivo je podsećalo na igrokaz, na pretvaranje, ali tu predstavu valjalo je odigrati, za kriminalce je to bilo pitanje časti.

– Sad svi ničice na pod, imamo nalog da uhapsimo...

– Policajac nije uspeo da dovrši rečenicu, jer ga je prekinuo moj deda, razvukavši usne u širok, pomalo zlorad osmeh, a tako se uvek smeškao, obraćajući se babi:

– Neka nam je u pomoći Gospod naš Isus Hristos, koji je umro i vaskrsnuo zbog nas grešnika! Svetlana, mila moja, pitaj tu tupavu jajaru da ona i njene drugarice možda nisu stigle ovamo iz Japana.

Moj deda je postupio onako kako to kriminalci obično čine da bi ponizili policajce: govorio je o njima u ženskom rodu. Svi kriminalci su se nasmejali. Za to vreme deda je nastavio:

– Ne liče mi na Japanke, što znači da nemaju petlju da budu kamikaze... Zašto misle da mogu da dođu u samo središte Donje reke naoružani, da uđu u kuću poštenog kriminalca dok on uživa u trenucima sreće u društvu dobrih ljudi?

Govor moga dede prerastao je u ono što kriminalci nazivaju „pesma“, to jest u onaj krajnji vid komuniciranja s policajcima kada kriminalac počne da govori kao da iznosi vlastita razmišljanja, onako za sebe. Ukratko, deda je iskazivao ono što oseća, ne trudeći se da odgovori na moguća pitanja, ili da uspostavi bilo kakav kontakt. To se dešava kada kriminalac hoće da policajcima stavi do znanja kako je ono što im govori sušta istina od koje se ne može uteći.

– Zašto ovde vidim podlace koji maskom skrivaju lice? Zašto

svojim mračnim prisustvom skrnave moj dom i čestitost mojih ukućana i gostiju? Ovde, na našem tlu, gde smo svi prostodušan i skroman svet, usrdne sluge Gospoda Boga i Majčice pravoslavne sibirске crkve, otkud dođoše ovi sotonini ispljuvci da vređaju srca naših ljubljenih žena i naše drage dečice?

U sobu je u međuvremenu ušao još jedan policajac i obratio se svom starešini:

– Druže kapetane, dozvolite mi da se obratim!

– Obrati se – odgovorio je onizi, zdepasti čovek, glasom koji kao da je dopirao s onog sveta. Držao je pušku uperenu u potiljak mog oca, koji je s jetkim osmehom na licu i dalje srkutaо svoj čaj i prilično glasno krckao domaće bombone od oraha koje je napravila moja majka.

– Napolju je gomila naoružanih ljudi, blokirali su sve prilaze automobilima i zarobili su četu stražara koji su čuvali vozila, sada su to taoci!

U sobi je zavladao tajac, dug i težak. Čula su se samo dva priгуšena šuma: krckanje bombona koje je moj otac žvakao i zviždanje u trulim plućima strica Vitalija.

Pogledao sam policajca koji je stajao kraj mene u oči, kroz proreze na kapuljači video sam da je prebledeo i da se znoji. Njegovo lice podsetilo me je na leš koji su moji drugovi upekali na reci, a video sam ga nekoliko meseci ranije: koža mu je bila sablasno bela, sa crnim venama, a oči su mu ličile na dve duboke, mutne jame. Imao je i rupu na čelu, neko mu je pucao u glavu. E pa sad, policajac nije imao takvu rupu, ali verujem da smo u tom trenutku nas dvojica, on i ja, upravo pomišljali na istu stvar: na to kako bi mu baš pristajala jedna lepa rupa na čelu, i mada moram da kažem da ta pomisao na mene nije ostavljala nikakav naročit utisak, moj zamaskirani sused bio je vidno prestravljen.

Iznenada, ulazna vrata su se otvorila i, odgurnuvši policajca koji je upravo podneo svoj kobni izveštaj, u kuću su, jedan za drugim, stupila šestorica naoružanih ljudi, očevih i dedinih prijatelja. Prvi

je bio čika Greda, koji je inače bio Čuvar u našem kraju, a ostali su bili njegovi najbliži saradnici. Moj deda, koji je sada već potpuno ignorisao prisustvo policajaca, ustao je i pošao u susret Gredi.

– Bože dragi i svi blaženi sveci na nebesima! – rekao je Greda grleći mog dedu i srdačno se rukujući s njim.

– Deda Borise, hvala bogu, niko nije povređen!

– Jel' vidiš ti, Gredo, kakvo je vreme došlo? Čovek više nema mira ni u vlastitom domu!

Greda je stao da priča mom dedi kao da mu ukratko prenosi šta se odigralo, a njegove reči su zapravo bile namenjene policajcima:

– Ne treba očajavati, deda Borise! Svi smo ovde uz tebe, kao i uvek, u trenucima sreće i u trenucima nevolje... Znaš, dragi moj, bez naše dozvole niko ne može da uđe u naš dom, niti da iz njega izađe, naročito ne ako su mu namere nečasne...

Greda je prišao stolu i redom zagrlio sve prisutne kriminalce.

Grleći ih i ljubeći u obraze, upućivao im je uobičajene sibirske pozdravne želje:

– Da su živa i zdrava sva braća i svi čestiti ljudi!

Oni su mu odgovarali tradicionalnim otpozdravom:

– Smrt i prokletstvo svim kljunovima i zlotvorima!

Policajcima nije preostalo ništa drugo do da prisustvuju tom dirljivom pozdravnom ritualu. Puške su im već bile spuštene, kao i glave.

Gredini pomoćnici, posredstvom prisutnih žena, saopštili su policajcima da napuste kuću.

– Sada želim da ovde prisutni kljunovi napuste ovaj dom i da se ne vraćaju nikad više. Mi držimo njihove prijatelje, prve koje smo uhvatili, a kada kljunovi odu iz naše četvrti, pustićemo i njih da idu s mirom... – Greda je govorio veoma smirenim, spokojnim glasom, i da nije bilo značenja njegovih reči, po tonu bi se moglo pomisliti da pripoveda o nečemu lepom i umirujućem, poput bajke za decu pred spavanje.

Policajci su bili preplašeni, kroz prozor sobe videli su da je dvorište krcato do zuba naoružanim ljudima.

Naši prijatelji su svojim telima obrazovali prolaz kroz koji su policajci pošli ka izlazu, pognute glave, jedan za drugim.

Osećao sam kako me preplavljuju pozitivna osećanja, obuzela me želja da igram, vičem, pevam i iskažem nešto veličanstveno što još ne uspevam da pojmem. Osećao sam da pripadam, da sam deo jednog snažnog sveta i činilo mi se da je svekolika snaga tog sveta u meni.

Ne znam kako i zašto, ali u jednom trenutku skočio sam s klupe i kao bez duše odjurio u glavnu sobu, onu u kojoj se nalazi crveni ugao. Na stalku, na crvenom platnu izvezenom zlatnim koncem, nalazili su se dedin, očev, stričev pištolj i pištolji naših gostiju. Bez razmišljanja zgrabio sam legendarni dedin tokarev i potrčao za policajcima, uperivši pištolj prema njima. Ne znam šta mi je tačno prolazilo kroz glavu u tom času, osećao sam jedino nekakvo ushićenje, radost življenja. Policajci su polako koračali prema izlazu. Stao sam pred nekog od njih i zapiljio se u njega: oči su mu bile umorne, izgledale su grozničavo, pogled mu je bio tužan, beznadan. Sećam se da sam na tren osetio kako se sva njegova mržnja sručila na mene. Nišaneći mu u lice, pokušao sam svom snagom da pritisnem oroz, ali nisam uspeo da ga pomerim ni za milimetar. Ruka mi je postajala sve teža i nisam mogao da držim pištolj dovoljno visoko. Moj otac je počeo da se smeje, dozivajući me:

– Smesta dođi ovamo, balavko! U kući ne sme da se puca, zar ne znaš?

Policajci su otišli, a grupa kriminalaca ih je sledila isprativši ih do granice naše četvrti, a potom, kada su se pratioci vratili, i kola s policajcima koje su držali kao taoce zaputila su se ka gradu. Ali ispred njih išao je automobil Gredinih prijatelja koji je vozio sporo ne dozvoljavajući policajcima da ubrzaju i dajući prolaznicima priliku da ih natenane izvredaju, da im prirede nekakav ceremonijalni ispraćaj iz četvrti i tako proslave pobjedu. Pre polaska neko je za njihov automobil priklačio konopac s

obešenim raznim rubljem: bilo je tu gaća, prslučića, malih peškira, krpa i jedna moja majica, doprinos moga oca tom teranju sprdnje. Tako je masa ljudi izašla iz kuća da posmatra veličanstveni prizor rublja koje vijuga kroz ulice. Deca su trčala za kolima pokušavajući da ih pogode kamenicama.

– Pogledajte te odvratne pandure! Došli u Donju reku da nam krađu gaće! – uzvikivao je neko iz gomile, uz pratnju pogrdnih komentara, zvižduka i uvreda.

– A šta će im? Vidi se da su gazde iz vlasti prestale da bacajukoske svojim kerovima! Ostadoše i bez gaća!

– Pa kakvo je to zlo, braćo, što su siromašni i ni za gaće nemaju? Dovoljno je da nam ovamo dođu kao čestiti i pravi ljudi, bez kapuljače na licu, a mi ćemo svakome od njih pokloniti po jedne lepe sibirske gaće!

– Nego šta nego ćemo da im poklonimo, samo moraju da nas obaveste malo ranije, da imamo vremena da im te gaće napunimo!

To su ljudi uzvikivali, gomila sveta koja se cerekala. Deda Kesten je od kuće poneo čak i harmoniku i počeo je da svira i peva koračajući za automobilom. Nekoliko žena je zaplesalo dok je on iz petnih žila pevao staru sibirsku pesmu, zabacivši glavu na kojoj je bila osmoroga šapka i sklopivši oči kao da je slep:

Pričaj mi, sestro Leno, pričaj mi i ti, brate Amure¹!
Prođoh zemljom svojom s kraja na kraj,
vozove sam zaustavljao, puška je moja pevala,
i samo tajga zna kol'ko sam pobio pandura!

1) Lena i Amur su nazivi dveju velikih sibirskih reka. Prema predanju, sudbina kriminalaca vezana je za te dve reke: obožavaju ih kao božanstva kojima valja prinositi žrtve i od kojih treba tražiti pomoć pri kriminalnim radnjama. Spominju se u brojnim izrekama, bajkama, narodnim pesmama i poeziji. Za kriminalca kojeg prati sreća kaže se da „njegovu sudbinu nosi Lena svojim tokom“.

A sad kad sam u nevolji, Isuse Hriste, pomози mi,
pomози mi da čvrsto držim pištolj svoj!
A sad kad su panduri svuda, sibirсka majčice,
sibirсka majčice, čuvaj život moj!

I ja sam trčao i pevao, neprestano nameštajući štitnik moje osmoroге šapke, koja mi je bila prevelika i stalno mi je padala na oči.

Sutradan, međutim, izgubio sam svaku volju da pevam, kada me je otac ispljeskao po zadnjici svojom teškom rukom. Prekršio sam tri sveta pravila: uzeo sam oružje u ruke bez dopuštenja nekog od odraslih, uzeo sam pištolj iz crvenog ugla, skinuvši krst koji je moj deda stavio na njega (a samo onaj ko stavi krst na oružje sme i da ga skloni) i, naposletku, pokušao sam da pucam u kući.

Posle očevih batina zadnjica i leđa su mi brideli, te sam stoga, kao i uvek, otišao da potražim utehu kod dede. Moj deda je bio ozbiljan, ali bi mu s vremena na vreme blagi osmеjak prešao preko lica, što je moglo da znači: moji problemi možda i nisu tako strašni kako se meni čini. Očitao mi je dugačku bukvicu čija je suština bila da sam napravio veliku glupost. A kada sam ga upitao zašto čarobni pištolj nije sam pripucao na policajce, rekao mi je da ta čarolija deluje samo ako se pištolj koristi za nešto pametno, i sa dozvolom odraslih. U tom trenutku u meni se rodila sumnja da mi deda ne govori baš sve onako kako je u stvarnosti, jer mi se nije dopala ideja o čaroliji koja deluje samo sa dozvolom odraslih...

Od tada sam prestao da mislim na čarolije i počeo pažljivije da motrim šta rade deda i stric kada rukuju pištoljima, te sam ubrzo otkrio čemu služi onaj vrlo važan deo mehanizma bilo kog oružja koji se zove „osigurač“.

U sibirskoj zajednici od malena učiš kako da ubijaš. Naša životna filozofija neraskidivo je povezana sa smrću, decu vrlo rano podučavamo da su rizikovanje i smrt sastavni deo opstanka, te da je stoga normalno da nekom oduzmeš život, ili da umreš, ako za to postoje valjani razlozi. Niko ne može da te nauči kako se umire, jer,

kada se to jednom dogodi, nema povratka, a niko se s onog sveta nije javio telefonom da ispriča kako je to. Ali nije teško da ti neko objasni kako da se srodiš sa smrtnom pretnjom, da „iskušavaš“ sudbinu. U mnogim sibirskim bajkama govori se o borbi na život i smrt između kriminalaca i predstavnika vlasti, o opasnostima sa kojim se svakodnevno suočavaš, časno i pošteno, o sudbini onih koji su se naposletku domogli plena i preživeli, o „lepoj uspomeni“ u kojoj ostaju oni koji su poginuli a nisu napustili prijatelje u nevolji. Kroz te bajke deca usvajaju vrednosti koje životu sibirskih kriminalaca daju smisao: poštovanje, hrabrost, prijateljstvo, posvećenost. Već u petoj ili šestoj godini života deca sibirskih kriminalaca pokazuju odlučnost i ozbiljnost na kojoj mogu da im pozavide i odrasli iz drugih zajednica. Upravo se na tako čvrstim temeljima gradi obuka za ubijanje, za fizičko uništenje nekog živog bića.

Obično otac vodi sa sobom sina, od najmanjih nogu, da mu pokaže kako se ubijaju domaće životinje: kokoške, guske, svinje. Tako se dečak navikava na krv, na *pojedinosti* ubijanja. Kasnije, oko šeste-sedme godine, dečaku se pruža prilika da sam usmrti neku malu životinju. U tom obrazovnom procesu nema mesta za pogrešna osećanja, kao što su sadizam ili kukavičluk. Dečaka treba vaspitati i podučiti tako da postane potpuno svestan onoga što čini, a pre svega dubljih razloga i značenja koji stoje iza onoga što čini.

Kada se ubija veća životinja, kao što je svinja, goveče ili krava, dečaku se obično dozvoljava da vežba na već zaklanoj životinji, kako bi otkrio pravi način da ubode nožem. Moj otac je često vodio mog brata i mene u jednu veliku klanicu, učio nas kako da rukujemo nožem koristeći zaklane svinje obešene o kuke. Ruka ti postane precizna i iskusna posle toliko vežbanja.

Oko desete godine dečak je već punopravni član maloletničkog klana, koji aktivno saraduje s kriminalcima u sibirskoj zajednici. Tu ima priliku da se po prvi put suoči sa mnoštvom različitih situacija iz života kriminalaca. Stariji podučavaju mlađe kako da

se ponašaju, kroz tuče, sukobe i uspostavljanje odnosa prema maloletnicima iz drugih zajednica svaki dečak stiče iskustvo.

Sa trinaest ili četrnaest godina sibirski maloletnici često su već osuđivani zbog prestupa i stoga su iskusili maloletničke zatvore: to je veoma značajno iskustvo, čak presudno za izgradnju karaktera i samostalne predstave o svetu. U tom uzrastu mnogi Sibirci za sobom već imaju bavljenje nedozvoljenom trgovinom, jedno ubistvo ili barem pokušaj ubistva. I svi su sposobni da deluju unutar kriminalne zajednice, da slede, prenose i čuvaju temelje i načela sibirskog kriminalnog koda.

Jednom prilikom otac me je pozvao u baštu:

– Dođi ovamo, balavko! I donesi neki nož!

Uzeo sam nož iz kuhinje, onaj koji sam obično koristio za klanje gusaka i kokošaka, i otrčao sam u baštu. Ispod velikog starog oraha sedeli su moj otac, njegov prijatelj čika Aleksandar, koga su svi zvali Kost, i moj stric Vitalij. Razgovarali su o golubovima, koji su strast svakog sibirskog kriminalca. Stric Vitalij je u rukama držao goluba, širio mu krilo i pokazivao ga mom ocu i Kostu, objašnjavajući nešto.

– Nikolaje, sinko, zakolji jednu kokošku i odnesi je majci. Reci joj da je očisti i skuva čorbu za večeras, jer čika Kost će ostati kod nas da malo popričamo.

„Malo popričati“ znači da će muški članovi porodice da se druže uz jelo i piće celu noć, do iznemoglosti, sve dok svi redom ne popadaju od iscrpljenosti. Kad muškarci reše da malo popričaju, niko ih ne ometa, svi ostali gledaju svoja posla i pretvaraju se da mesto gde se taj skup odvija ne postoji.

Otrčao sam u kokošinjac u dnu bašte i zgrabio prvo pile koje sam našao. Bilo je to obično pile, crvenkasto, dovoljno krupno i veoma mirno. Stegao sam ga u naručju i zaputio se prema obližnjem panju, koji nam je služio za odsecanje glave pilićima kakvo je bilo i ovo. Nije pokušavalo da pobegne i nije delovalo uznemireno, naprotiv, osvrtao se oko sebe kao da je na izletu. Uhvatio sam ga za šiju i

položio na panj, a kada sam zamahnuo nožem, kako bih mu zadao smrtonosni udarac, pile je počelo divljački da se otima, sve dok nije uspjelo da se oslobodi mog stiska i čak me je snažno kljucnulo u glavu. Izgubio sam ravnotežu i pao na stražnjicu: savladalo me jedno obično pile. Odmah potom opazio sam da moj otac i ostali posmatraju urnebesni prizor. Stric Vitalij se smejao, i Kost se na licu ocrtavalo nešto nalik na osmejak, ali je moj otac bio ozbiljniji nego ikada, ustao je i pošao prema meni.

– Diži se, ubico! Daj mi taj nož, da ti ja pokažem kako se to radi! – Krenuo je prema piletu, koje se u međuvremenu posvetilo kopanju rupe u zemlji, na svega nekoliko metara od mesta gde se odigrala komedija. Kada je prišao piletu, moj otac se izvio u luk, poput tigra koji se sprema da ščepa plen; pile je bilo spokojno, i dalje je kopalo zemlju iz samo njemu znanih razloga. U jednom trenutku otac je hitro krenuo da ga zgrabi, ali je pile ponovilo svoj pređašnji manevar i munjevitim pokretima izbeglo očevo pokušaj, kljucnuvši ga u lice, tik ispod oka.

– Mila majko! Pogodilo me u oko! – zaurlao je moj otac, a u tom času stric i Kost su ustali i potrčali ka njemu. Stric Vitalij je prethodno vratio goluba u kavez i potom okačio kavez na drvo, na nekoliko metara od zemlje, kako ne bi bio nadohvat naše mačke Murke koja je mnogo volela da ubija golubove, zbog čega se uvek motala blizu strica Vitalija koji se po ceo dan bavio njima.

Odrasli su počeli da nasrću na pile, koje uopšte nije izgubilo svoju smirenost i svaki put bi vrlo uspešno izbeglo njihove napade. Posle petnaestak minuta uzaludnih pokušaja, sva trojica su ostala bez daha i posmatrala su pile kako isto onako odlučno kao i pre i dalje čeprka po zemlji i bavi se svojim pilećim zanimacijama. Moj otac mi se nasmešio govoreći:

– Ovom piletu ćemo poštedeti život. Nećemo ga nikada zaklati, neka ga ovde, u bašti, neka bude slobodno da radi šta mu je volja.

Uveče sam ispričao dedi šta se dogodilo. On se sit ismejao, a onda me upitao da li se slažem sa očevom odlukom. Odgovorio sam mu pitanjem: